

РЕФОРМУВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОЇ ПРАКТИКИ БОРОТЬБИ З ФІНАНСОВОЮ КРИЗОЮ

У статті висвітлюється методологічний підхід щодо реформування грошово-кредитної політики, що враховує зарубіжну практику боротьби з фінансовою кризою з використанням антикризових методів та стратегій виживання.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, антикризові методи, стратегія виживання.

Актуальність. Глобалізаційні процеси та високий рівень інтернаціоналізації світової економіки, що у нормальних умовах господарювання повинні сприяти підтримці вітчизняних фінансово-кредитних інститутів та отриманню довгострокових кредитів на вигідних умовах від міжнародних фінансово-кредитних організацій з метою фінансування економічного зростання, у розпал фінансової кризи 2007-2009 рр. спричинили глибоку дестабілізацію національної грошово-кредитної системи. Таким чином, актуальність дослідження полягає у необхідності визначення особливостей здійснення державою реформування грошово-кредитної політики у посткризовий період, з урахуванням зарубіжної практики боротьби з фінансовою кризою та використанням антикризових методів і стратегій виживання, що допоможе запобігти виникненню кризи ще при перших її ознаках.

Висвітленню сутності грошово-кредитної політики, її структури та методів реалізації присвячено дослідження вчених Дж.М. Кейнса, М. Фрідмена, Дж. Б'юкенена, Р. Лукаса, Ф. Хайека та ін. У сучасній Україні до вирішення цієї проблеми у своїх працях вдавались вчені А. Гальчинський, І.О. Лютий, А.М. Мороз, М.І. Савлук, О.В. Дзюблюк, Н.І. Костіна та ін. На основі вивчення наукових розробок провідних учених із дослідженої проблематики зроблено висновок про те, що питання грошово-кредитної політики вже достатньою мірою досліджені, однак коло питань актуальних проблем у цій сфері практично є безмежним.

Мета і завдання. Метою дослідження є наукове обґрунтування основних напрямів реформування грошово-кредитної політики. Основні завдання що вирішуються у статті, полягають у визначенні пріоритетних заходів антикризового спрямування, завдань та інструментів антикризової грошово-кредитної політики з урахуванням зарубіжної практики боротьби з фінансовою кризою.

Основна частина. Грошово-кредитна політика як важлива інституція життя суспільства, спрямована на забезпечення економічного зростання та підвищення соціальної захищеності громадян, являє собою складне явище, якому в практичному і науковому розумінні притаманні дещо відмінні між собою значення. В літературних джерелах запропоновано широкі і вузьке розуміння грошово-кредитної політики. Засновником широкого розуміння грошово-кредитної політики був Дж. Ло, ідеї якого пізніше було розвинуто у праці Дж.М. Кейнса у праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей». Так, у широкому розу-

мінні грошово-кредитна політика спрямована на забезпечення економічного зростання та підвищення добробуту громадян, боротьбу з безробіттям та бідністю через забезпечення економіки дешевими і доступними кредитами при економічно незначному рівні інфляції.

У вузькому розумінні грошово-кредитна політика спрямована на досягнення стабільності національної валюти, а саме стабільності її курсу, з метою запобігання різких коливань умов зовнішньої торгівлі, а також низького рівня інфляції.

Реалізація грошово-кредитної політики держави передбачає застосування Національним банком України як адміністративних, так і індикативних методів регулювання, у яких проявляється метод владних приписів або імперативний метод правового регулювання.

Згідно із статтею 25 Закону України «Про Національний банк України», перелік основних економічних методів і засобів грошово-кредитної політики є таким: 1) визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків; 2) процентна політика; 3) рефінансування комерційних банків; 4) управління золотовалютними резервами; 5) операції з цінними паперами (крім цінних паперів, що підтверджують корпоративні права), у тому числі з казначейськими зобов'язаннями, на відкритому ринку; 6) регулювання імпорту та експорту капіталу; 7) емісія власних боргових зобов'язань та операції з ними.

При цьому у статті 66 Закону України «Про банки і банківську діяльність» всі ці засоби включено до числа засобів індикативного, а не адміністративного регулювання. При цьому під адміністративним регулюванням маються на увазі усі засоби, властиві адміністративній діяльності, а під індикативним – застосування владних приписів, властивих адміністративному методу, та засоби економічного характеру.

Посилення кризових явищ у 2007–2009 рр. у фінансовому секторі, що характеризувалися зростанням інфляції, надлишком грошової маси в обороті країни, взаємними неплатежами суб'єктів господарювання, зниженням обсягів виробництва, нестабільністю валютних курсів і курсів цінних паперів, значною непропорційністю доходів державного бюджету до його витрат, незбалансованою урядовою політикою, потребувало від Уряду і від Національного банку України миттєвого втручання та застосування адміністративних методів регулювання грошово-кредитної політики, а також такого непопулярного методу, як накладання мораторію на здійснення касових та розрахункових операцій комерційними банками на певний проміжок часу.

Крім того, головними чинниками дестабілізації діяльності фінансового ринку були: нестача внутрішніх джерел капіталізації, що посилювало залежність банків від іноземних інвесторів; низький рівень координації грошово-кредитної, бюджетної та податкової політики, спричинений нормативно-правовою невизначеністю механізмів застосування необхідного інструментарію для забезпечення оптимальних умов функціонування вітчизняних фінансово-кредитних інститутів у разі зміни чинного монетарного режиму або погіршення економічної ситуації в країні.

З огляду на зарубіжну практику боротьби з фінансово-економічною кризою 2007–2009 рр. на світових фінансових ринках найпопулярнішими були такі антикризові заходи:

1) зниження центральними банками облікової ставки (так, у США знижено базові ставки федеральних банків до 1,5% та дисконтної ставки – до 1,75%, Банк Англії зменшив відсоткові ставки до 4,5%, що є максимальним їх зниженням за останні сім років, Банк Канади зменшив свої базові відсоткові ставки на 50 пунктів – до 2,5%);

2) урядові гарантії під міжбанківські кредити, позички для малого та середнього бізнесу (в Австрії, у 2009 р. урядом надано 85 млрд євро на забезпечен-

ня державних гарантій захисту приватних заощаджень та гарантій за міжбанківськими кредитами);

3) активізація операцій РЕПО (Центральний банк Бразилії здійснив продаж угод із купівлі-продажу долара під зобов'язання зворотного викупу (РЕПО-угоди) і продажу свопів, аби збільшити ліквідність фінансових ринків та поживити їх діяльність);

4) збільшення розміру державних гарантій щодо банківських депозитних вкладів (так, Сполучені Штати Америки підвищили розмір гарантування депозитів – зі 100 тис. до 250 тис. доларів США);

5) націоналізація інвестиційних інституцій;

6) створення спеціальних фондів кредитування, підтримання проблемних фінансових установ, викупу акцій національних компаній (так, в Україні створено державний стабілізаційний фонд, який поповнюється за рахунок приватизації, у Франції створено суверенний інвестиційний фонд, головною спеціалізацією якого є викуп акцій національних компаній);

7) зниження нормативів мінімальних резервних вимог для інвестиційних банків;

8) надання податкових канікул деяким фінансово-кредитним установам з метою підтримання їхнього фінансового стану (наприклад, у Франції до кінця 2010 р. усі інвестиційні компанії звільнено від оподаткування) [1; 5].

Щодо поліпшення посткризової ситуації в Україні, то спеціалісти Світового банку вважають, що антикризовий план заходів повинен містити чотири ключові елементи, що тісно пов'язані між собою і підсилюють один одного:

1) необхідне адекватне та послідовне впровадження макроекономічної політики відповідно до програми, яку підтримує МВФ;

2) бюджетні видатки має бути переорієнтовано у бік збільшення обсягу інвестицій у державну інфраструктуру, які сприяють зростанню і дадуть змогу підтримати реальний сектор і зайнятість у поєднанні із зусиллями, спрямованими на мобілізацію ресурсів для захисту бідних і уразливих верств населення;

3) має бути розроблено чітку стратегію захисту вкладників банків і реабілітації банківського сектора;

4) необхідні реформи, які сприятимуть полегшенню входження на ринок та залученню приватних інвестицій.

На думку спеціалістів світового банку, ефективність антикризових заходів багато в чому залежатиме від координації фіскальних урядових заходів та грошово-кредитної політики Національного банку України [4].

Підсумовуючи усе вищезазначене, можемо дійти висновку, що для реалізації антикризової грошово-кредитної політики необхідно розробити план дій, основу якого становитиме стратегія виживання та реструктуризації фінансово-кредитних інститутів на фінансовому ринку. На наш погляд, ця стратегія має визначити пріоритетні напрями реформування грошово-кредитної політики та базуватися на таких основних засадах:

1) Визначення мети та інструментів реалізації.

Так, вивчення світового та вітчизняного досвіду формування та здійснення грошово-кредитної політики дозволяє визначити основні фактори впливу на цей процес, а саме: макроекономічні умови її проведення; соціально-економічна політика у країні; структурні зміни в економіці; стан бюджетної сфери; інформаційна невизначеність; стан та лібералізація фінансового ринку, його лібералізація.

Основною метою у більшості країн визнається втримання темпів інфляції на стабільно низькому рівні.

Щодо інструментів грошово-кредитної політики, центральний банк визначає конкретні заходи їх використання залежно від стану економіки, а сама грошово-кредитна політика може бути спрямована або на стимулювання кре-

дитної емісії (кредитна експансія), або на її обмеження (кредитна рестрикція). Але, як відомо, під час фінансово-економічної кризи центральні банки проводять політику кредитної експансії, необхідну для посилення виробництва та поживлення кон'юнктури.

2) Посилення ролі процентної політики, що повинна змінюватися відповідно до реакції ринку та змін економічної ситуації в країні. Процентна політика повинна мати стратегічні орієнтири і має враховувати не тільки цінові зміни, а ще й зміни грошово-кредитних агрегатів, валютного курсу, враховувати бюджетні параметри та деякі міжнародні характеристики.

3) Вдосконалення процесу рефінансування банків, враховуючи його залежність від загального стану окремих сегментів фінансового ринку. Слід зауважити, що у процесі інтервенцій з продажу валюти попит на всі види рефінансування від НБУ збільшується, і навпаки, у процесі інтервенцій із купівлі валюти та в операціях на відкритому ринку з державними цінними паперами обсяги рефінансування від НБУ зменшуються.

4) Оптимізація нормативів мінімальних резервних вимог для комерційних банків. Норми обов'язкових резервів встановлюються у вигляді процентного відношення до суми залучених банком коштів. У період фінансово-економічної кризи саме через посилення вимог формування обов'язкових резервів для комерційних банків забезпечувалась відносна стабільність функціонування грошового ринку.

5) Підвищення якості комунікаційної політики Національного банку України із суспільством, що передбачатиме постійне звітування про грошово-кредитну політику.

6) Сприяння збільшенню попиту на національну валюту та зниження за рахунок цього залежності від іноземних валют, що користуються найбільшим попитом в Україні.

7) Посилення вимог до ліцензування діяльності фінансово-кредитних установ та підвищення рівня прозорості їх діяльності за рахунок удосконалення механізму контролю та попередження найбільш ризикових операцій.

Висновки. Таким чином, в Україні актуальним залишається питання реформування та визначення пріоритетних заходів антикризового спрямування, завдань та інструментів антикризової грошово-кредитної політики, вирішення проблеми якісного виконання державою своїх ключових функцій і відновлення довіри з боку суспільства. А формування ефективною стратегії виживання має бути спрямоване на втримання темпів інфляції на стабільно низькому рівні. Досягнути цього можна за рахунок підтримання валютно-курсової стабільності та лібералізації кредитних відносин центрального банку з комерційними банками та іншими фінансовими установами, що полегшить доступ інших учасників ринку до кредитних ресурсів і тим самим сприятиме економічному зростанню.

Список використаної літератури

1. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник Національного банку України.— 2009.— № 4.— С. 8—19.

2. Дзюблюк О. Стратегія монетарної політики Національного банку України та її вплив на економічний розвиток / О. Дзюблюк // Вісник Національного банку України.— 2008.— № 1.— С. 8—16.

3. Гребенюк Н. Основні віхи формування та проведення грошово-кредитної (монетарної) політики в Україні / Н. Гребенюк // Вісник Національного банку України.— 2010.— № 5.— С. 10—16.

4. Кравченко О.В. Антикризові заходи: досвід, проблеми, реалізації / О.В. Кравченко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України.— 2009.— № 3 (6).— С. 148—150.

5. Полозенко Д. Про основні чинники подолання фінансово-кредитної кризи в Україні / Д. Полозенко // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 4. – С. 28–31.

В статье освещается методологический подход относительно реформирования денежно-кредитной политики, учитывающей зарубежную практику борьбы с финансовым кризисом с использованием антикризисных методов и стратегий выживания.

Ключевые слова: *денежно-кредитная политика, антикризисные методы, стратегия выживания.*

The methodological approach of the reforming monetary policy, which considers overseas practice resist to financial crisis using the anti crisis techniques and coping strategies are considered in the article.

Key words: *monetary policy, anti crisis techniques, coping strategies.*

Надійшло до редакції 5.04.2012.